

MOTIV MESTA LJUBLJANA V SLOVENSKI (MLADINSKI) KNJIŽEVNOSTI – *LITERARNA LJUBLJANA*

Izhodišče članka, ki je sestavni del raziskovalnega projekta, je teza, da so v sodobnem času, posebej po vključitvi Republike Slovenije v Evropsko unijo leta 2004, nacionalni jeziki, literatura in kultura postali še pomembnejši. Literarna veda se je v 19. in 20. stoletju navezovala na (literarno) zgodovino, ob koncu 20. in začetku 21. stoletja pa je večji pomen dobila geografija. Tako ena izmed smeri predstavlja povezavo mladinske literarne vede z geografijo oz. meddisciplinarno povezovanje, ki ga Juvan imenuje prostorski obrat v literarni vedi.¹

Slovensko etnično ozemlje je večjezično in večkulturno, saj je združevalo različne kulture, kar se je v slovenski mladinski književnosti odražalo v obliki literarne kulture. Tako je tudi slovenska mladinska književnost vplivala na prostor slovenske literarne kulture, z različnimi poimenovanji po osebah in literarnih likih. Gre za vplivanje prostora na slovensko mladinsko književnost (npr. motiv Ljubljane v slovenski mladinski književnosti, planinske pripovedke o Kekcu ipd.) in obratno, vpliv izvirne slovenske mladinske književnosti na prostor (poimenovanje spomenikov in spominskih obeležij po mladinskih pisateljih in/ali junakih). Članek se osredotoča na obdobje slovenske mladinske književnosti, predvsem na mladinske klasike (F. Prešeren, F. Levstik), sodobne klasike (K. Brenk, N. Grafenauer, L. Kovačič, S. Makarovič) in sodobnike (M. Komelj, P. Svetina, A. Štefan, J. Vidmar idr.).

Ključne besede: mesto, Ljubljana, pravljice, J. W. Goethe, slikanice

Uvod

Poimenovanje »Ljubljana« je v zgodovini (od Emone, prek Leibacha oz. Laibacha, do Luwignane) po do zdaj znanih virih lahko pomenilo tudi priimek oz. poimenovanje

¹ Prostorski obrat v literarni vedi. <<https://isllv.zrc-sazu.si/sl/dogodki/prostorski-obrat-v-literarni-vedi#v>>. (Dostop 26. 5. 2019.)

po kraju bivanja. Tak je primer Martinusa de Lawbaca, prvega ljubljanskega študenta Univerze na Dunaju iz leta 1392 (Jenko 2015: 58).

Ta prispevek vključuje kratek pregled slovenske literarne zgodovine oz. prvih dokumentov o spomenikih oz. spominskih obeležjih v Ljubljani, objavljenih v obdobju 1880–1918 (npr. Vodnikov trg).²

Ivan Kolar je napisal serijo poglobljenih desetih člankov z naslovom *Literarni sprehod po Ljubljani* 1) po delu stare Ljubljane; 2) od Vodnikovega trga do Trga revolucije; 3) skozi mestni okraj znanosti; 4) v šempetersko predmestje in Vodmat; 5) na zgornje Poljane; 6) zgornje Poljane; 7) od Prešernovega spomenika do Ježice; 8) po Ljubljani; 9) mestni okraj umetnosti ter Šiška in Vižmarje; 10) od nekdanje Emone na Rožnik.) Kolar v nemščini citira Goethejeve verze:

J. W. Goethe, *Zahodno-vzhodni divan*, 1819
Za boljše razumevanje

Kdor želi razumeti pesnjenje,
mora iti v deželo pesnjenja;
kdor želi razumeti pesnika,
mora iti v deželo pesnika.
(Prevod Kasilda Bedenk, 2019, gl. Kolar 1957: 294.)

Ivan Stopar je v *Sprehodih po stari Ljubljani* iz leta 1992 omenjal slovenske avtorje (Trubar, Prešeren, Cankar ipd.). Breda Mihelič je avtorica *Vodnika po Ljubljani* (1994), v katerega je vključila slovenske avtorje (npr. A. Aškerca, I. Cankarja, S. Gregorčiča, D. Ketteja, L. Novy, J. Murna, F. Prešerna, P. Trubarja, J. V. Valvasorja, Ž. Zoisa idr.). Knjiga prav tako vključuje odlomke iz književnih besedil, npr. pri Lili Novy, edini avtorici, ki je tudi mladinska pisateljica, ter Schweigerjevi hiši (s skico) je navedena pesem *Temna vrata* (1941).

Projekt ZRC SAZU, z naslovom *Prostor slovenske literarne kulture (2011–2014)*, temelji na konceptu literarne geografije in obravnava obdobje 1780–1940 na temelju spomenikov oz. spominskih obeležij petih kategorij (osebnosti, spomeniki, gledališča, založbe in periodični tisk).

Na področju mladinske književnosti je po do zdaj najdenih virih relevantne monografije prispevala Irena Cerar, in sicer: *Pravljicne poti Slovenije* (2004), *Pravljicne poti v zgodovino* (2009) in *Kamniške pravljicne poti* (2015). Koncept družinskih izletniških *Priročnikov* obsega poučni del, v katerem so stvarni podatki o naravnih znamenitostih (npr. drevesa, izviri, jame, poti, reke, znamenitosti) ter leposlovnih del (priredbе slovenskih ljudskih pravljic, pripovedk in/ali legend) na obravnavano temo. Vsaki enoti so priloženi stvarni in pravljicni zemljevid, stvarne slike in umetniške ilustracije.

² Vodnikov trg (1880–1918), gl. <<http://www.dlib.si>>.

Kriteriji izbire

Čeprav vsi izbrani avtorji (pesniki, pisatelji, dramatik ter ilustratorji) niso del kanona, obveznih in/ali predlaganih avtorjev/besedil v UN, se kljub vsemu sklicujejo na UN in ga nadgrajujejo. Tudi Juvan meni, da je v pisnih kulturah kanon zato eno glavnih sredstev družbene kohezivnosti; je institucionalni medij za shranjevanje spominskih sledi kulture, s tem pa tudi identitetni mehanizem (Juvan 2005: 391).

V posodobljenem UN je kulturna zmožnost sestavni del učenčeve individualne nacionalne in globalne identitete, ker sooblikuje njegov vrednostni sistem, estetski in etični čut (Žbogar 2013: 22).

V skladu z najnovejšimi spoznanji mladinske literarne vede, predvsem v slikaniški knjižni obliki (v nadaljevanju *slikanice*), je za otroke, učence in dijake pomembno, da so izbrana književna besedila del *slovenike*, in sicer:

1. Avtorji (pesniki, pisatelji, dramatik), ki so z življenjem in delom povezani z Ljubljano (staro Ljubljano).
2. Besedila in ilustracije, ki se motivno-tematsko (ne)posredno povezujejo z Ljubljano, z naslovom (npr. *Stara Ljubljana*) in/ali vsebino (*Hotel Elefant*, *Mesto Rič-Rač*, *Zmaj Direndaj* idr.) ali medbesedilno («Roza-munda grede v kloster, / čast ljubljanskih nun postane.«).
3. Svetovni avtorji in/ali besedila, ki so motivno-tematsko povezana z Ljubljano in besedilom (npr. pismi J. Grimma v NUK-u, dnevniški zapisi H. C. Andersena o obisku Ljubljane v letih 1846 in 1854, ipd.)

Kot meni M. Nikolajeva (2003: 5), je slikanica umetnostna zvrst, ki združuje dve ravni komunikacije, verbalno in vizualno, kjer prejemnik oz. otrok, učenec in/ali dijak, smisel doživlja skozi interakcijo slikovnega in besednega. To definicijo bi bilo treba nadgraditi s trditvijo, da verbalno in vizualno besedilo tvorita novo sintezo »na višji način« (Vrečko 2011: 461), kar predstavlja Heglovo splošno znano formulo o sintezi. Naloga slik je opisovati in predstavljati, medtem ko z besedami predvsem pripovedujemo. V slikanici je razmerje med obema funkcijama – verbalno in vizualno – vir možnosti za interakcijo (Nikolajeva 2003: 6). Nikolajeva (2003: 6) na temelju teorije bralčevega odziva meni, da besede in slike v slikanica spodbujajo bralce k aktiviranju znanja, izkustev in pričakovanj, zato obstaja neskončno število možnosti za interakcijo med besedilom in sliko.

Na podlagi teorije semiotičnega odziva (Nikolajeva 2003: 6) lahko rečemo, da je pomembno, če imajo bralci določeno literarno znanje (v pričujočem primeru so to literarnovedni pojmi), da lahko nadgradijo intuitivno interpretacijo (literarnovedni pojmi, npr. naslovnica, platnica [zadnja stran] ipd.).

Poleg tega Nikolajeva na temelju teorije hermenevtike trdi, da je smiselno otroke, učence in dijake seznaniti s celoto (slikanico), nato s podrobnostmi (posamezna

pesem, ilustracija, citat iz besedila, podrobnost na ilustraciji [npr. sončna ura na Stolnici]), čemur sledi obrat k splošnemu (celotni slikanici oz. ilustrirani knjigi in/ali stripu) oz. k hermenevtičnemu krogu.

V slikanici bralec osvoji celoto skozi raziskovanje verbalnih in vizualnih podobnosti. Kjerkoli začne – pri verbalnem ali vizualnem – vzbudi pričakovanja, ki posledično pripeljejo do novih izkustev in spet novih pričakovanj. Bralec potuje od verbalnega k vizualnemu in spet nazaj, pri čemer se njegovo razumevanje nenehno pogloblja. (Nikolajeva 2003: 7.)

Smiselno bi bilo komplementarno dopolnjevati različne literarnoteoretične pristope in tudi upoštevati značilnosti mladinske systemske didaktike, ki kažejo, da je poleg premice avtor – besedilo – bralec smiselno upoštevati tudi repertoar (središčni avtorji in besedila iz UN ter novi avtorji in besedila), ustanove (spominska obeležja vezana na posameznega avtorja in/ali besedilo³) in trge (Jurčičev, Krekov, Levstikov, Mestni, Novi, Stari, Vodnikov trg).

Za literarno izhodišče je uporabljen moto, ki ga je B. A. Novak kot definicijo za spomenik zapisal v *Oblikah sveta* (1991):

Spomenik je
spomin,
ki se je tako dolgo
hladil,
dokler ni okamenel.
(Novak 1991: 31.)

Predšolsko obdobje

V *Kurikulu za vrtce* (1999, v nadaljevanju *Kurikul*) in v *Priročniku h Kurikulu za vrtce* (2001, v nadaljevanju *Priročnik*) je kot ena izmed šestih dejavnosti naveden jezik, ki implicitno vključuje tudi književnost, za starostno obdobje od 1.–3. in od 3.–6. leta. V *Priročniku* je dodan seznam 64-ih književnih besedil za uresničevanje naslednjih ciljev: spoznavanje narodne in svetovne književnosti, spoznavanje temeljnih literarnih del za otroke, pri čemer so v središču *Kurikula* in *Priročnika* pravljice in slikanice.

Temeljni cilj je razumevanje jezika oz. književnosti kot temelja lastne identitete ter zavedanje o obstoju drugih jezikov in kultur. Poleg branja in/ali poslušanja literarnih besedil, je cilj literarne geografije tudi doživljanje in spoznavanje temeljnih književnih del v slikaniški knjižni obliki, kamor sodijo ilustrirane knjige, slikopisi in stripi

³ V pričujočem članku je za potrebe *Literarne Ljubljane* v tej fazi treba abstrahirati tipe javnih spominskih obeležij na odprtih prostorih (celopostavni, doprni javni kipi avtorja in/ali junaka), spominskih objektov (hiša, soba ipd.), poimenovanja ustanov (društvo, knjižnica, muzej, šola), lokacij (cesta, park, ulica, trg ipd.) in spominskih poti (Dovič 2014: 1).

(v nadaljevanju slikanice), v domišljjskih svetovih in še posebej v doživljajskem prostoru, pri čemer je v pričujočem članku dogajalni prostor temeljnih slikanic osredotočen na Ljubljano.

Otrok preko literarne komunikacije bere, posluša in raziskuje literarne vsebine *in situ* ter doživlja vsebine preko literarne geografije oz. medpredmetnega povezovanja. Otrok sodeluje v pripravi, izvajanju in evalvaciji sprehodov po *Literarni Ljubljani*, ki so v slikanicah (ne)posredni. Razvijanje sposobnosti domišljjskega in doživljajskega življenja v literarni svet ter podobe književne osebe in dogajalnega prostora predstavlja del jezikovne oz. književne vzgoje v vrtcu. Književna vzgoja v vrtcu je cilj in sredstvo (razvijanje in oblikovanje pojmov – prostor in čas – ter izražanje prostorskih in časovnih razmerij [v – na – pod, zgoraj – spodaj, spredaj – zadaj, med, pred, dolg – kratek, visok – nizek itd.]). Otrok razvija časovne, prostorske, vizualne predstave o pesmih/pravljičah na temo Ljubljane v kakovostnih slikanicah (verbalno in vizualno sporočilo). Otroci rišejo tudi domišljjske (npr. pot mačka Murija) in doživljajske zemljevide (npr. od doma do vrta, od vrta do knjižnice, načrt vrta, literarni sprehod po mojem mestu itd.).

Pri tem se otroci igrajo, opazujejo ilustracije, knjige, mesto, slikanice, spomenike oz. spominska obeležja in zemljevide. Literarna geografija spodbuja:

1. Predstavljanje oz. konkretizacijo dogajalnega prostora in časa, »pravljičnega sveta« ilustracij na temelju verbalnega in vizualnega (Nikolajeva 2005).
2. Poimenovanje in prepoznavanje literarnih likov (doživljajskih in domišljjskih).
3. Razumevanje zgodbe oz. zaporedja dogodkov (tekst v kontekstu).
4. Razumevanje teme – o čem pripoveduje literarno besedilo, sporočilo pravljice in/ali slikanice.
5. Razumevanje oblike (pesem, pravljica; slikanica) in opazovanje dogajanja (različni vidiki, drugačno videnje in vrednotenje).

Po obravnavanju slikanic na temo mesta Ljubljane (besedilo in ilustracije) otroci, učenci in dijaki razmišljajo o času in prostoru preko literarne vsebine v slikanicah in pozneje ob prehodu po *Literarni Ljubljani*, ogledih spomenikov (npr. Prešernov spomenik, Zmajski most) in spominskih obeležij (npr. relief Julije Primic). Otrokova predstava o dogajalnem prostoru bo nadgrajena s predstavo dejanskega prostora (npr. Čevljarški most, Tromostovje, Zmajski most ipd.).

Za *Literarno Ljubljano* je izbranih 10 literarnih točk, ki se avtorsko in/ali vsebinsko navezujejo na Ljubljano, vendar ne z enim ali dvema motivoma, saj naj bi bila prevladujoča značilnost medbesedilno navezovanje na Ljubljano in njene znamenitosti. Zato so bili iz *Priročnika* izbrani relevantni avtorji, katerim so bili na podlagi kriterijev dodani novi. Temeljno izhodišče je bila avtorska/besedilna medbesedilnost. Izbrani avtorji in slikanice so predstavljeni prostorsko, na podlagi

točk ogleda *Literarne Ljubljane*.⁴ Predlagani avtorji in/ali besedila so navedeni v preglednici na koncu članka.

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

Temeljni cilji predmeta Slovenščina so v osnovni šoli upoštevani po celotni vertikali, kar vključuje branje za oblikovanje osebne in narodne identitete, širjenje obzorja, spoznavanje svoje kulture in drugih kultur v mednarodnem prostoru, ter hkrati predstavljajo načela učnih vsebin in didaktike. V *Učnem načrtu. Program osnovna šola. Slovenščina*, 2018 (v nadaljevanju UN) so ravno tako predvidene meddisciplinarne povezave preko vsebin ter konkretizacija z besedili, nalogami in primeri. UN predlaga tudi literarnovedne pojme.

Obravnavanje literarnih besedil v povezavi s spoznavanjem prostorov slovenske literarne kulture pomeni doživetje, izziv in širjenje obzorij. Preko prostorov slovenske literarne kulture (npr. v Ljubljani) učenci spoznavajo svojo kulturo in druge kulture v mednarodnem prostoru. Učenci razvijajo svojo kulturno in medkulturno zmožnost ter ozaveščajo pogled na časovno in prostorsko umeščenost obravnavanih književnih besedil.

Med prvina književnih besedil so učenci najbolj osredotočeni na književno osebo (glavno in/ali stransko), naslednje kategorije pa predstavljajo književni prostor in čas oz. doživljanje, razumevanje in ubesedovanje svoje predstave prostora in časa, ločevanje domišljjskega in doživljajskega prostora in časa, povezovanje z izkušnjami iz resničnosti in iz drugih umetniških del, npr. s področja arhitekture, glasbe, ilustracije, risank, virtualnega sveta.

Učenci ločujejo realni in fantastični domišljjski čas in prostor. V književnem in/ali umetnostnem besedilu (npr. v pesmi/pravljici in v ilustracijah) iščejo podatke o prostoru in času dogajanja, povezujejo dogajalni prostor in čas z realnim, npr. s prehodom po *Literarni Ljubljani*. Učenci lahko verbalno ali vizualno (risbe) ubesedijo svoje predstave dogajalnega prostora in časa, na temelju avtorjevega opisa, besedila, izkušenj, poznavanja strokovne literature in/ali relevantnih spletnih virov.

Učenci razvijajo zmožnost spremljanja literarnega dogajanja na več dogajalnih prostorih/časih hkrati, npr. Stara Ljubljana (Friškovec, Ljubljanski grad [stolpna ura in mestni *Piskači*], Pod Trančo, Pošta, Rotovž ipd.).

Učenci lahko na literarnem prehodu po določenem prostoru primerjajo svojo predstavo književne osebe, prostora, časa z ilustracijami oseb, prostora in časa ter s prostorom *in situ*. Primerjajo lahko tudi koncept prostora in časa v preteklosti/prihodnosti in sedanosti, pri čemer izhajajo iz svojega znanja in izkušenj.

⁴ Avtorica članka se zahvaljuje turistični vodički Mateji Kregar Gliha za dragocene podatke.

Dogajalni prostor in čas povezujejo s temo umetnostnega besedila. Primerjajo značilnosti prostora v resničnosti (na literarnem sprehodu) in v besedilu (in ilustracijah) ter na (interaktivnih) zemljevidih. Učenci lahko oblikujejo dogajalni prostor in čas in svoje ugotovitve predstavljajo, primerjajo (z lutkovnimi igrami, npr. v Lutkovnem gledališču Ljubljana (v nadaljevanju: LGL)), ubesedujejo. Prepoznavajo dogajalni čas (nekoč – danes) in dogajalni prostor (nekoč – danes), sodelujejo v literarnem branju/igri vlog v realnem prostoru in času.

Značilnosti pouka književnosti v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju (v nadaljevanju VIO) so vsebovane v UN za slovenščino v osnovni šoli (književnost) iz leta 2008, UN iz leta 2018 pa vključuje tudi pravljice in slikanice.

Tudi predlagani literarni pojmi so povezani s predlaganimi avtorji, besedili in/ali pravljicami v slikanicah: igralec, igralka, ilustrator, ilustratorka, kitica, književna oseba, književno dogajanje, naslov, oder, (lutkovna) igra, odlomek, pesem, pravljica, pesnik, pesnica, pisatelj, pisateljica, pripoved, rima, slikanica in strip.

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

Cilji književnega pouka v 2. VIO so razvijanje recepcijskih zmožnosti na podlagi elementov literarne analize (književne osebe, dogajalni prostor in čas, književno dogajanje, avtor in pripovedovalec, poznavanje zvrsti [pesem, pravljica, pripoved, ki je lahko fantastična ali realistična, dramsko besedilo]) in uporaba literarnovednih izrazov iz UN.

Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

Učenci razvijajo recepcijske zmožnosti z obravnavanjem književnih besedil in bistvenih prvin književnih besedil (osebe, čas in prostor, motivi, teme/sporočilo, avtor, pripovedovalec, perspektiva; vrste [poezija, proza, dramatika in medijske predelave] itd.), izražajo svoje doživljanje, razumevanje elementov literarne analize in poznavanje literarnovednih izrazov. Pomembno je, da jih učenec zna postavljati v kontekst časa in prostora (npr. Martin Krpan v kontekstu avstro-ogrske monarhije), literarne zgodovine (Odisej in Polifem, David in Goljat, Pegam in Lambergar, Kekec in Bedanec, Löl Kotlič kot Krpan iz Rezije).

Literarne stalnice – France Prešeren, *Martin Krpan* in *Povodni mož*

Vse tri stalnice so v 3. VIO, vendar jih lahko povežemo po vertikali, od vrtca do konca OŠ. France Prešeren, kot največji slovenski pesnik, ter njegovo življenje in delo, posebej v slikanicah, je stalnica v vrtcu (F. Prešeren, J. Reichman: *Povodni mož*) in osnovni šoli, v slikanicah z ilustracijami K. Volčanšek ali Andreje Perklar, z naslovom *Turjaška Rozamunda* (Kongresni trg), na reliefu Julije Primic na Wolfovi

ulici. K temu bi dodali tudi *Spomine na dr. Franceta Prešerna*, ki jih je napisala njegova hčerka Ernestina Jelovšek, v katerih med drugim opisuje tudi svojo mater, Ano Jelovšek, in srečanja na vrtu Julije Primic.

Martin Krpan z Vrha je tipično besedilo, ki je večnaslovniško odprto (angl. *crossover*) in je na področju književnosti za odrasle v procesu literarne recepcije postalo kanonsko mladinsko branje in zato tudi predmet preučevanja mladinske literarne vede. Besedilo je v slikaniški knjižni obliki, z ilustracijami Hinka Smrekarja, prvič izšlo leta 1917, v ponatisu leta 1954 z ilustracijami Toneta Kralja, drugič pa je bilo ponatisnjeno z ilustracijami Suzane Bricelj leta 1999 itd.

Povodni mož je pomembno povezan s staro Ljubljano, od J. V. Valvasorja, prek F. Prešerna, do A. Rozmana (Urška), kot tudi z ilustracijami (M. Gaspari, A. Gošnik Godec, J. Reichman, Z. Čoh idr.). Naslednja stopnja je postavljanje pravljичnega lika oz. povodnega moža v mednarodni kontekst, npr. morskih in/ali vodnih bitij, kot sta *Mala morska deklica* (H. C. Andersen) in *Povodni mož* (O. Preussel), povezovanje s slovenskim (rusalka, povodkinja, sirena, vodna deklica, gestrin, jezernik, povodnjak, vodovnik idr.) in mednarodnim ljudskim izročilom, npr. *Lorelai* (H. Heine), nimfe (vodne/gozdne vile, B. A. Novak), rusalka (A. S. Puškin), sirene (Odisej) idr. (Kropej 2008: 323, 326).

Splošni in operativni cilji in vsebine v osnovnošolskem obdobju so naslednji: učenci imajo možnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja dogajalnega prostora in časa, tako da opišejo predstavo kraja dogajanja, kraj in čas dogajanja povežejo s temo/vsebino besedila, upoštevajo tudi širši kontekst (medpredmetne povezave), predstavijo značilnosti dogajalnega prostora v obravnavanem besedilu, s (po)ustvarjalnim pisanjem ustvarijo nov dogajalni prostor in čas (pomagajo si tudi z narečno/s časovno zaznamovanimi jezikovnimi prvinami) ter tako dokažejo zmožnost doživljanja in razumevanja dogajalnega prostora in časa.

Literarna Ljubljana je strukturirana na temelju oglednih točk, predvsem v stari Ljubljani, pri čemer je optimalno število točk 10–12. Osredotočene so na avtorje in/ali besedila, ki so večinoma vsebovana v učnih načrtih. Sprehod po *Literarni Ljubljani* bo potekal krožno, od Prešernovega, Mestnega, Starega, Levstikovega, Jurčičevega trga, z vmesnimi ogledi od Tromostovja do Čevljarskega mostu, prek vmesnega Ribjega mostu in/ali kasnejšega ogleda Zmajskega mostu. V preglednici je le nekaj literarnih točk in povezav do zgolj nekaterih avtorjev/besedil, ki se jih lahko smiselno dopolnjuje. Navajanje besedil (pesmi, pravljic in/ali slikanic) presega namembnost članka, a bo to predmet nadaljnjih samostojnih objav. Točk je v seznamu več, vendar bodo združene v osrednjih dvanajst točk, številne pa se nahajajo na poti od ene do druge točke, npr. Levstikov trg je del večje ogledne točke Stari trg (21), tudi Stari trg 11a (Lily Novy) je del vmesne točke ogleda Mestni trg (1) in Stari trg (21). Nekatero točko ogleda se prekrivajo, npr. Levstikov trg (Martin Krpan) ter Krekov trg in LGL (ura Martin Krpan) ipd. Omeniti je treba tudi ulico Martina Krpana, ki je ena izmed redkih cest/ulic v Ljubljani, poimenovanih po literarnem liku, iz leta 1938, nahaja pa se v Šiški.

Izhodišča za nadaljnje raziskave

V pričujočem članku je le nakazana povezava sprehodov po *Literarni Ljubljani* in mednarodnega konteksta, preko povezovanja *slovenike* (*J. Grimm [dve izvorni pismi v NUK-u, 1858]*; *obisk H. C. Andersena v Ljubljani, v letih 1846 in 1854*) ipd. V mladinski književnosti so znani primeri, da so nekatere otroške in/ali mladinske knjige vsebovale bodisi realni ali imaginarni zemljevid. Znan je primer A. A. Milne: *Medvedek Pu* (1926) in *Hiše na Pujevem vogalu*, ki je imela na notranjih platnicah zemljevid poti. V mladinski književnosti je zelo znan primer imaginarnega zemljevida v delu J. R. R. Tolkiena, *Gospodar prstanov* (1948). Tudi v slovenski književnosti, v slikanici L. Prap, *Tisoč in ena pravljica* (2005), se nahaja imaginarni zemljevid, pri čemer se avtorica medbesedilno navezuje na slikanico Raymonda Queneaua, *Zgodba po vaši izbiri*, ki je zgrajena kot imaginarni zemljevid, ki ga mladi bralci lahko berejo naprej in nazaj, hkrati pa lahko poustvarjajo svoj imaginarni in/ali realni zemljevid.

Mapiranje – literarni zemljevidi

Bettina Kummerling Meibauer v monografiji *Maps and Mapping in children's literature* (2017) pravi, da so otroci splošno navdušeni ob pogledu na mape oz. zemljevide, to tudi potrdi z znanstveno ugotovitvijo, da mapiranje (izdelovanje kart oz. zemljevidov) razvija kognitivne sposobnosti. Mapiranje definira kot sposobnost ustvarjati mentalne slike prostorov, ne glede na to ali so realni ali fantastični (Kummerling Meibauer 2017: 2). V sodobnem času oz. v času prostorskega preobrata, je (kognitivni) koncept mapiranja miselne orientacije na prostor. Pravi, da mapiranje (risanje doživljajskih ali domišljjskih zemljevidov ali poti) zahteva razvijanje prostorskih odnosov (Kummerling Meibauer 2017: 3). Meni, da je mapiranje tudi narativizacija ali ubeseditev prostora (spacialnosti). V literarnih besedilih mapiranje (risanje zemljevidov) lahko deluje kot geografsko nadomestilo za čustveno, mentalno, moralno in fizično transformacijo domišljjskega literarnega lika, postavljenega v realen prostor, z njegovimi čustvi, mislimi in obnašanjem (Kummerling Meibauer 2017: 3). Otroci oz. učenci lahko rišejo domišljjske ali imaginarne zemljevide ob delih in likih: *Drežček in trije Marsovčki*, *Kosovirja*, *Kozlovska sodba v Višnji gori*, *Indija Koromandija*, *Maček Muri*, *Majnice*, *Martin Krpan*, *Pegam in Lambergar*, *Povodni mož*, *Romeo in Julija*,⁵ *Zverinice iz Rezije* ipd.

Avtorja A. Manguel in G. Guadalupi sta v letih 1980, 1987, 1999 izdala *The Dictionary of Imaginary Places*, v katerem sta zbrala enote številnih domišljjskih dežel, mest, otokov in drugih imaginarnih prostorov (npr. *Fairyland*, *Narnija*, *Neverland*, *Oz*, *Schlarafeland*, *Utopija*, *Wonderland* idr.), v slovenski mladinski književnosti poznamo npr. *Butale*, *Cicibanijo*, *Kosovirijo*, *Indijo Koromandijo*, *Mesto Rič-Rač*, *Otok Niga*, *Pedenjcarstvo*, *Pekarno Mišmaš*, *Šamponijo*, *Tisočera mesta* ipd.

⁵ Pavček, Tone, in Bricelj, Suzi, 2011: *Romeo in Julija: medvedja ljubezenska zgodba*. Dob pri Domžalah: Miš, 2011.

S študenti Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani, ki so izvajali diseminacijo v vrtcih in osnovnih šolah, smo naredili nekaj primerov. Prvi primer je bil namenjen otrokom v predšolskem obdobju (druga skupina od 3.–6. leta). Otroci so na temelju branja in/ali poslušanja slikanice E. Peroci, z ilustracijami A. Gošnik Godec (1957), risali pot Muce Copatarice od Male vasi in majhnih hiš do gozda in bele hišice z rdečo streho, z okni polnimi rok in z napisom »Muca Copatarica« na vratih. Učenci v 1. VIO so na temelju slikanice *Maček Muri* mapirali Mačje mesto, mačjo gostilno, nogometni stadion, mačjo šolo ipd. V 2. VIO so mapirali *Staro Ljubljano* N. Grafenauerja, z ilustracijami K. Volčanšek (1983). Tretji primer je mapiranje v 3. VIO – pot Martina Krpana (Vrh pri sv. Trojici, Trst, Dunaj ipd.).

S študenti Pedagoške fakultete, tudi z Erasmusovimi študenti, smo mapirali⁶ najbolj znane svetovne pravljice v angleščini, na temelju že omenjenega indeksa ATU.⁷ To je vključevalo naslednje pravljice: ATU 327 *Janko in Metka* (angl. *Hansel and Gretel*), ATU 333 *Rdeča kapica* (angl. *Little Red Riding Hood*), ATU 410 *Trnuljčica* (angl. *Sleeping Beauty*), ATU 440 *Žabji kralj* (angl. *The Frog King*), ATU 510 A, B, C *Pepelka* (angl. *Cinderella*), ATU 709 *Sneguljčica* (angl. *Snow White*), ATU 1620 *Cesarjeva nova oblačila* (angl. *The Emperor's New Clothes*). S študenti smo mapirali prostor slovenske literarne kulture v zbirki pesmi N. Grafenauerja *Stara Ljubljana* z ilustracijami K. Volčanšek (1984), ki obsega dvanajst pesmi, ter na temelju opisov in bakrorezov Ljubljane, ki jih je naredil J. V. Valvasor v *Slavi Vojvodine Kranjske* (1789) in so vključeni v ilustrirano knjigo *Stara Ljubljana*.

Študenti so izbrali mapiranje pesmi *Lepa Vida* Roka Trkaja iz zbirke I. Saksida, R. Trkaj: *Kla kla klasika* (2017). V tiskani in elektronski obliki so prejeli besedilo Trkajeve posodobljene različice Lepe Vide, poleg tega so si ogledali video in z eno barvo mapirali prostor slovenske literarne kulture v programu Google Maps My Maps, z drugo barvo pa so mapirali prostor slovenske literarne kulture v videoposnetku. Poleg mapiranja so študenti velikokrat poslušali in gledali video, večkrat brali besedilo Trkajeve priredbe, preverjali prostore, citirane v videoposnetku, ter poimenovanja. Ker je videoposnetek dolg 3 minute in 42 sekund,⁸ so prostore slovenske literarne kulture večkrat poslušali, prebirali, preverjali in mapirali. Pri tem je bilo treba preverjati Register nepremične in nesnovne kulturne dediščine⁹ in pravilno poimenovati nekatere dejavnosti, npr. Bistra (Tehnični muzej), Kurenti,¹⁰ Martin Krpan, Tartinijev trg, Tromostovje ipd.

⁶ Vnašali so točke za sprehod po desetih točkah Literarne Ljubljane v Google Maps My Maps. Mapiranje je definirano v skladu z definicijo v www.fran.si v smislu izdelovanja topografske karte oz. literarnega zemljevida.

⁷ ATU je mednarodna oznaka oz. akronim na temelju priimkov treh folkloristov: Anttija Aarneja, Stitha Thompsona, Hans-Jörga Utherja, ki so objavili mednarodno klasificiran indeks pravljinih tipov (Uther 2004, ponatis 2011).

⁸ <<https://www.youtube.com/watch?v=othlrmw8hQg>>. (Dostop 26. 8. 2018.)

⁹ <http://www.mk.gov.si/si/storitve/razvidi_evidence_in_registri/register_nesovne_kulturne_de-discine/seznam/>. (Dostop 26. 8. 2018.)

¹⁰ <http://www.mk.gov.si/si/storitve/razvidi_evidence_in_registri/register_nesovne_kulturne_de-discine/seznam/>. (Dostop 26. 8. 2018.)

Sklepne ugotovitve

V članku so izbrani in nadgrajeni avtorji in besedila ter cilji iz *Kurikula* (1999) in *Priročnika* (2001) ter *UN za slovenščino* (2018). Zato so predlagani avtorji/besedila/slikanice, ki se motivno-tematsko povezujejo z Ljubljano in vzgojno-izobraževalnim sistemom, pri čemer je poudarek na spoznavanju predvsem slovenskih pravljic oz. slikanic.

V 1. VIO je poudarek na spoznavanju pravljic in slikanic ter poznavanju slovenskih klasikov (F. Prešeren, F. Levstik), sodobnih klasikov (K. Kovič, S. Makarovič) in sodobnikov (M. Komelj, P. Svetina, A. Štefan), kakovostnih slikanic, slovenskih ljudskih pesmi in pravljic ter pravljic J. in W. Grimma.

V 2. VIO je poudarek na ločevanju med ljudskimi in avtorskimi pravljicami, vendar predvsem na slovenski sodobni klasiki (M. Dekleva, P. Kovač, B. A. Novak, J. Snoj, L. Suhodolčan, B. Š. Žmavc, D. Zajc) in manj na sodobnikih (D. Muck) ter svetovnih (H. C. Andersen) in sodobnih klasikih (A. Lindgren, R. Dahl).

V 3. VIO književni pouk zajema prehod od mladinske do nemladinske književnosti in temelji na literarnozgodovinskih obdobjih (pismenstvo, protestantizem, razsvetljenstvo, romantika, realizem, moderna [nova romantika], književnost po drugi svetovni vojni in sodobna književnost).

Učenci spoznavajo klasike (P. Trubar; A. T. Linhart, V. Vodnik, F. Prešeren, F. Levstik, J. Kersnik, I. Tavčar, J. Jurčič, A. Aškerc), sodobne klasike (P. Voranc, J. Menart, N. Grafenauer, T. Pavček, S. Vegri, S. Pregl, T. Partljič) in sodobnike (F. Lainšek, D. Muck, A. Rozman Roza, J. Vidmar). Povezovanje s svetovnimi klasiki je implicitno, npr. antični miti, Homer, W. Shakespeare, O. Wilde idr.

Na temelju *Prostorskega obrata* tudi v mladinski literarni vedi, lahko sklenemo, da povezovanje temelji na meddisciplinarnih metodah posodobitve tradicionalne mladinske književnosti (Kobe 1987: 8), sistemske didaktike književnosti (Krakar Vogel 2013: 8) (nadgradnja teorij bralčevega odziva, semiotike in hermenevtike po M. Nikolajevi) in osrednjih avtorjev in besedil v UN, ki jih učitelji avtonomno nadgrajujejo.

Članek je del raziskovalnega projekta,¹¹ ki povezuje tradicionalno mladinsko književnost s sodobnimi trendi. V članku so predstavljeni osrednji avtorji in besedila slovenske mladinske književnosti, ki so sovplivali na literarni prostor v Ljubljani,

¹¹ *Slovenska in evropska literarna dediščina – pravljice v slovenskem vzgojno-izobraževalnem sistemu od vrtca do srednje šole*. V5-1702 (b) – iz evidence ARRS, 1. 4. 2018–31. 03. 2020, vodja Žbogar, Alenka. <http://www.sicris.si/public/jqm/rsr.aspx?lang=slv&opdescr=search&opt=2&-subopt=303&code1=rsr&code2=auto&psize=1&hits=1&page=1&count=&id=11402&slng=&search_term=19319&order_by=>>. (Dostop 26. 8. 2018.)

obenem pa članek predstavlja prostor mladinske književnosti, ki je vzpostavil nacionalizirano in estetsko področje (slikanica).

V članku je poleg tega prikazano, da so literarnovedni pojmi (prostor, kraj, čas ...) tudi geografski, na temelju vpogleda v literarno zgodovino pa je razvidno, da je mladinska književnost (avtorji in liki) vplivala na prostor (npr. *Kekčeva ulica*, *Lambergarjeva ulica*, *Martina Krpana ulica*, *Pegamova ulica*, *Rezijanska ulica* idr.) ter da je prostor ravno tako vplival na mladinsko književnost (npr. *pravljice* ipd.). Tretja ugotovitev je, da imajo otroci, učenci in dijaki poleg omemb verbalnega in vizualnega prostora v slikanicah možnost ogleda prostorov mladinske literarne kulture *in vivo* in tudi možnost poustvarjanja oz. risanja map in mapiranja pri pouku književnosti, od realnih (npr. *Moja pot v vrtec / šolo*, *Moje mesto*; *Šolska ekskurzija / izlet / pohod / kulturni dan*, *Zemljevid knjižnice / galerije / muzeja / šole / botaničnega / živalskega vrta*; *Zemljevid Ljubljanskega gradu / Rožnika / Tivolija* ipd., *Cankarjeva/Emonska/Plečnikova/Prešernova/Svetlanina Ljubljana*; *Zemljevid vesolja* ipd.) do imaginarnih zemljevidov (npr. *Drejček in trije Marsovčki*, *Kosovirija*, *Kozlovska sodba v Višnji gori*, *Indija Koromandija*, *Majnice*, *Martin Krpan*, *Pegam in Lambergar*, *Povodni mož*, *Romeo in Julija* ipd.).

Projekt *Literarna Ljubljana* je možno in zaželeno povezovati z IT tehnologijo, z uporabljanjem map in z verbalnim in vizualnim ustvarjanjem map z IT tehnologijo na višji ravni kot monolitne enote. Odličen primer je projekt NUK-a oz. dlib.si, imenovan Cankarjevo vesolje.¹²

Nadaljnja nadgradnja projekta je postavitve slovenskih pravljicnih motivov v kontekst evropskih, npr. Čevljarški most: *Muca Copatarica* (E. Peroci) in *Obuti maček* (C. Perrault, il. Z. Čoh), *Pepelka* (J. in W. Grimm, il. A. Sottler) idr. Motiv obutve lahko povezujemo z motivom obleke, npr. Šivilja in škarjice (D. Kette, il. J. Reichman), *Krojaček Hlaček* (L. Suhodolčan, il. M. Stupica), *Cesarjeva nova oblačila* (M. Jesih), z mednarodnim kontekstom, npr. *Pogumni krojaček* (J. in W. Grimm), *Cesarjeva nova oblačila* (H. C. Andersen), *Mladi kraljevič* (O. Wilde) ipd.

V slikanicah, v verbalnem in vizualnem gradivu, se literatura zrcali kot »pomnilnik kulture« (Juvan 2006: 196–197), v pričujočem članku kot pomnilnik ljubljanske kulture, vpete v mednarodni kontekst. Slikanice so odličen medij in repozitorij kulturnega spomina, preko literarnih besedil (proza, poezija, dramatika), v katerih je veliko elementov medbesedilnosti, npr. motivno-tematske aluzije. Tudi same slikanice¹³ oz. literarna besedila s svojo materialnostjo predstavljajo kulturno dediščino.

¹² <<http://cankar.dlib.si/>>. (Dostop 26. 8. 2018.)

¹³ NUK digitalizira literarno-kulturno dediščino oz. slikanice. Glej Blažič, Milena Mileva, Krivec Dragan, Judita, Bricelj, Suzana, Kamnik, Andrej, Nabernik, Marija, Semion, Tanja, Babnik Romaniuk, Jernej, 2017: *Sreča je v knjigah, sreča je v slikanicah*.

Spletni viri

Cankarjevo vesolje: <<http://cankar.dlib.si/>>. (Dostop 18. 8. 2018.)

Kurenti: <http://www.mk.gov.si/si/storitve/razvidi_evidence_in_registri/register_nesnovne_kulturne_dediscine/seznam/>. (Dostop 26. 8. 2018.)

Projekt Slovenska in evropska literarna dediščina – pravljice v slovenskem vzgojno-izobraževalnem sistemu od vrtca do šole (V5-1702 (B) – iz evidence ARRS, 1. 4. 2018–31. 3. 2020, vodja Žbogar, Alenka). <http://www.sicris.si/public/jqm/rsr.aspx?lang=slv&opdescr=search&opt=2&subopt=03&code1=rsr&code2=auto&psize=1&hits=1&page=1&count=&id=11402&slngr=&searchterm=19319&order_by=>>. (Dostop 26. 8. 2018.)

Register nesnovne kulturne dediščine: <http://www.mk.gov.si/si/storitve/razvidi_evidence_in_registri/register_nesnovne_kulturne_dediscine/seznam/>. (Dostop 26. 8. 2018.)

Trkaj, Rok: *Lepa Vida*. <<https://www.youtube.com/watch?v=othlrnw8hQg>>. (Dostop 26. 8. 2018.)

Vodnikov trg (1880–1918): <<http://www.dlib.si/>>. (Dostop 20. 8. 2018.)

Literatura

Babič, Saša, 2015: *Beseda ni konj: estetska struktura slovenskih folklornih obrazcev*, (Ethnologica – sertationes, 6). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Bahovec Dolar, Eva et. al., 1999: *Kurikul za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

Bedenk, Kasilda (avtor, prevajalec), Blažič, Milena, 2018: *Pravljice bratov Grimm: od prvotne rokopisne zbirke iz leta 1810 do recepcije na Slovenskem*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Blažič, Milena, 2003: Motiv mesta v slovenski mladinski književnosti = The city as a motif in Slovene youth literature. *Urbani izziv* 14/2. 29–34, 97–100.

Blažič, Milena, 2005: Spremna beseda. *Andersen, Hans Christian. Pravljice: druga knjiga*, (Zbirka Veliki pravljničarji). Ljubljana: Mladinska knjiga. 231–237.

Blažič, Milena, 2006: Podoba realnih in fantastičnih mest ter prebivalcev v slovenski mladinski književnosti. Novak Popov, Irena (ur.): *Mesto in meščani v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: zbornik predavanj, 42. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, 26. 6.–14. 7. 2006, Ljubljana. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 80–89.

Blažič, Milena, 2009: Motiv Ljubljane v (slovenski) književnosti. Jakše, B., Jeršič, S.: *Smeri – nebo nad Ljubljano = The sky above Ljubljana: razstava fotografij*, 23. 6.–19. 7. 2009, Cankarjev dom, Ljubljana. Ljubljana: Cankarjev dom, kulturni in kongresni center.

Blažič, Milena, 2010: Motivi Plečnikove Ljubljane v mladinskih besedilih Kristine Brenkove. Novak-Popov, Irena (ur.): *Vloge središča: konvergenca regij in kultur* (Zbornik Slavističnega društva Slovenije). Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 167–179.

Blažič, Milena, 2018: Sreča je v knjigah: slovenska slikanica in literarnozgodovinske prelomnice = Happiness is in the books: The Slovenian picture book and the turning points in literary history. *Likovne besede: revija za likovno umetnost* 110. 90–95.

Blažič, Milena, Žbogar, Alenka, 2018: Pravljice in ljudsko literarno izročilo od vrtca do konca osnovne šole. Žele, A., Šekli, M. (ur.): *Slovenistika in slavistika v zamejstvu – Videm* (Zbornik Slavističnega društva Slovenije). Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 221–231.

- Damjanovič, Nika, Marinčič, Ema, Županek, Bernarda, 2012: *Emona: otroški vodnik po rimski Ljubljani: 6–11 let (90–120 min.)*. Ljubljana: Muzej in galerije mesta Ljubljane, Mestni muzej.
- Dović, Marijan, 2012: Mreža spomenikov slovenske literarne kulture kot semiotično prilaščanje (nacionalnega) prostora = The network of memorials of Slovene literary culture as semiotic appropriation of (national) space. Perenič, U. (ur.). *Slavistična revija* 60/3 (*Prostor v literaturi in literatura v prostoru*). 339–350, 351–363.
- Dović, Marijan, 2013: Vodnik, Prešeren in začetki postavljanja spominskih obeležij slovenske literarne kulture. *Primerjalna književnost* 36/2. 185–203.
- Dović, Marijan, 2016: Prostor spomina: spomska obeležja slovenske literarne kulture. Juvan, M. et al. (ur.): *Prostori slovenske književnosti* (Studia litteraria). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 181–205, 350–351.
- Jenko, Elizabeta M., Blažič, Milena, 2015: *Didaktika slovenščine v mednarodnem prostoru: obravnava slikanic*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Juvan, Marko, 2005: Kulturni spomin in literatura. *Slavistična revija* 53/ 3. 379–400.
- Juvan, Marko, 2006: Kulturni spomin in literarni žanri: primer slovenskega soneta. *Slavica litteraria*. [195]–205.
- Juvan, Marko, Dović, Marijan, Habjan, Jernej, 2013: Prostorski obrat v literarni vedi (predgovor). *Primerjalna književnost* 36/2. 1–4.
- Kobe, Marjana, 1987: *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kolar, Ivan, 1957: Literarni sprehod po Ljubljani. *Jezik in slovstvo* 2/8. 294–362.
- Krakar Vogel, Boža, Blažič, Milena, 2012: *Sistemska didaktika književnosti v teoriji in praksi*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Krofič, Robi et. al., 2001: *Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtece*. Maribor: Obzorja. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Kropej Telban, Monika, 2008: *Od ajda do zlatoroga: slovenska bajeslovna bitja*. Celovec; Ljubljana; Dunaj: Mohorjeva.
- Kummerling Meibauer, Bettina, Goga, Nina, 2017: *Maps and Mapping in Children's Literature*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Manguel, Alberto, Guadalupi, Gianni, 1980: *The dictionary of imaginary places*. New York: Macmillan Publishing Co.
- Mihelič, Breda, 1994: *Vodnik po Ljubljani*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Nikolajeva, Maria, Gostinčar Cerar, Marjeta, 2003: Verbalno in vizualno. *Otrok in knjiga*, 30/58. 5–26.
- Novak, Boris A., 1991: *Oblike sveta: pesmarica pesniških oblik*. Ljubljana: Mladika.
- Poznanovič, Mojca et. al., 2018: *Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina* <http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina.pdf> (Dostop 20. 8. 2018.)
- Rozman R., Andrej, Preininger, Kristina idr., 2018: *Pesmi iz galerije*. Ljubljana, Narodna galerija.
- Stopar, Ivan, 1992: *Sprehodi po stari Ljubljani: kulturnozgodovinski vodnik*. Ljubljana: Marketing 013ZTP. Ljubljana: Delo.
- Svetina, Peter, 2013: Med imenom in brezimnostjo. *Otrok in knjiga* 40/87. 17–26.
- Uther, Hans-Jörg, 2011: *The Types of International Folktales, a Classification and Bibliography, Based on the System of Antti Aarne and Stith Thompson*. Helsinki: Tiedeakatemia/Academia Scientiarum Fennica.

Vrečko, Janez, 2011: *Srečko Kosovel. Monografije k Zbranim delom slovenskih pesnikov in pisateljev*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Žbogar, Alenka, 2013: *Iz didaktike slovenščine* (Zbirka Slavistična knjižnica, 18). Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

Seznam literarnih besedil z motivom mesta Ljubljana: *Literarna Ljubljana*

<i>Literarna Ljubljana</i> (abecedno)	PV	VIO ¹	VIO ²	VIO
1. Breg	– Kovič, K. ³ – <i>Mit o Argonavtih</i> – Štefan, A. ⁴	– Kovič, K. ⁵ – Štefan, A. ⁶ – <i>Mit o Argonavtih</i> ⁷	– Valvasor, J. V. – Zajc, D. ⁸ – Zois, Ž. ⁹	– Šalamun, T. ¹⁰ – Gregorčič, S. ¹¹ – Zois, Ž.
2. Čevljarska ¹² ulica	– Brenk, K. ¹³ – Peroci, E. ^{14, 15} – Štefan, A. ¹⁶	– Peroci, E. ¹⁷ – Kette, D. ¹⁸ – Štefan, A. ¹⁹	– Rozman Roza, A. ²⁰ – Suhodolčan, L. ²¹ – Svetina, P. ²²	– Prešeren, F. ²³ – Jesih, M. ²⁴ – Rezijanska pravljica ²⁵
<p>¹ Jacob Grimm si je dopisoval s Slovenci, dve originalni pismi J. Grimma – Henriku Etbinu Costa, sta v NUK-u, Zbirka rokopisov, redkih in starih tiskov. V: Bedenk, Kasilda. <i>Pravljice bratov Grimm – od prvotne rokopisne zbirke iz leta 1810 do recepcije na Slovenskem</i>. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2018.</p> <p>² H. C. Andersen je bil dvakrat v Ljubljani. Prespal je v hotelu Stadt Wien, kasneje imenovanem hotel Malič, kjer danes stoji veleblagovnica Nama. V: <i>Andersenove pravljice 2</i>, 2005.</p> <p>³ <i>Zlata ladja</i>.</p> <p>⁴ <i>Bobek in barčica</i>.</p> <p>⁵ <i>Zlata ladja</i>.</p> <p>⁶ <i>Bobek in barčica</i>.</p> <p>⁷ Petiška, Eduard: <i>Stare grške bajke</i>. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2015.</p> <p>⁸ <i>Argonavti</i>.</p> <p>⁹ <i>Zoisova palača</i>.</p> <p>¹⁰ Pesem Breg v zbirki Ambra.</p> <p>¹¹ <i>Na bregu</i>.</p> <p>¹² Učencem lahko zastavljamo tudi uganke, npr. <i>Čez dan klepeta, čez noč zija</i>. (Babič 2013: 85).</p> <p>¹³ <i>Srajca srečnega človeka</i>.</p> <p>¹⁴ <i>Muca Copatarica</i>.</p> <p>¹⁵ Peroci, E., Gošnik Godec, A.: <i>Muca Copatarica</i>.</p> <p>¹⁶ <i>Čevlji raztrgani, čevlji zašiti</i>.</p> <p>¹⁷ <i>Muca Copatarica</i>.</p> <p>¹⁸ <i>Švilja in škarjice</i> (ilustracije J. Reichman 1966 in 1976).</p> <p>¹⁹ <i>Čevlji raztrgani, čevlji zašiti</i>.</p> <p>²⁰ <i>Pika Nogavička</i>.</p> <p>²¹ <i>Krojaček Hlaček</i>.</p> <p>²² <i>Klobuk gospoda Konstantina</i>.</p> <p>²³ <i>Apel in čevljar</i>, Jernej Kopitar.</p> <p>²⁴ <i>Cesarjeva nova oblačila</i>.</p> <p>²⁵ <i>Lenčica Turkinčica</i>.</p>				
3. Jurčičev trg	– Kovič, K. ²⁶ – Štefan, A. ²⁷ – Štefan, A. ²⁸	– Kovič, K. ²⁹ – Štefan, A. ³⁰ – Štefan, A. ³¹	– Jurčič, J. ³² – Kovič, K. ³³ – Strniša, G.	– Jurčič, J. ³⁴ – Kovič, K. – Zois, Ž.

4. Kongresni trg	– Albreht, V. – Brenk, K. ³⁵ – Emona, SF, ³⁶ UL	– Brenk, K. – Cankar, I. – Milčinski, F. ³⁷	– Brenk, K. – Cankar, I. ³⁸ – Prešeren, F. ³⁹	– Brenk, K. – Cankar, I. ⁴⁰ – Linhart, A. T.
5. Krekov trg	– LGL, <i>Martin Krpan</i> ⁴¹ – Makarovič, S. – Milčinski, F. ⁴²	– LGL, <i>Martin Krpan</i> ⁴³ – Makarovič, S. ⁴⁴	– LGL, <i>Martin Krpan</i> ⁴⁵ – Grafenauer, N. – Makarovič, S.	– LGL, <i>Martin Krpan</i> ⁴⁶ – Makarovič, S. – Valvasor, J. V.
6. Levstikov trg	– Grafenauer, N. ⁴⁷ – Levstik, F. ⁴⁸ – Makarovič, S. ⁴⁹	– Grafenauer, N. ⁵⁰ – Levstik, F. ⁵¹ – Makarovič, S. ⁵²	– Levstik, F. ⁵³ – Novak, B. A. ⁵⁴ – Rezijanska pravljičica ⁵⁵	– Levstik, F. ⁵⁶ – <i>Pegam in Lambergar</i> – Cankar, I. ⁵⁷

²⁶ *Zlata ladja.*

²⁷ *Bobek in barčica.*

²⁸ *Sadje z naše ladje.*

²⁹ *Zlata ladja.*

³⁰ *Bobek in barčica.*

³¹ *Sadje z naše ladje.*

³² *Kozlovska sodba v Višnji gori.*

³³ *Zlata ladja.*

³⁴ *Kozlovska sodba v Višnji gori.*

³⁵ Golobje in sidro, D. Stepančič: *Sidro.*

³⁶ SF je kratica za Slovensko filharmonijo, UL je kratica za Univerzo v Ljubljani.

³⁷ *Butalci.*

³⁸ Kongresni trg 5, Cankarjevo vesolje (<<https://uni-lj.maps.arcgis.com/apps/Shortlist/index.html?appid=7a432a06b7144ae896bede68c1279ec3>>.).

³⁹ *Turjaška Rozamunda.*

⁴⁰ Cankarjevo vesolje oz. Cankarjeve ljubezni (<<https://uni-lj.maps.arcgis.com/apps/Shortlist/index.html?appid=7a432a06b7144ae896bede68c1279ec3>>.).

⁴¹ Levstik, F., Kralj, Tone, 1954: *Martin Krpan z Vrha.*

⁴² *Zvezdica Zaspanka.*

⁴³ Levstik, F., Kralj, Tone, 1954: *Martin Krpan z Vrha.*

⁴⁴ LGL, uspešnica *Sapramiška* (<<http://www.lgl.si/>>.).

⁴⁵ Levstik, F., Smrekar, Hinko, 1917: *Martin Krpan z Vrha.*

⁴⁶ Milko Matičetov, 1963: *Lol Kotlič – Krpan iz Rezije.* <[http://www.dlib.si/results/?euapi=1&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25&query=%27rele%253dSodobnost 2b\(1963\)%27](http://www.dlib.si/results/?euapi=1&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25&query=%27rele%253dSodobnost%202b(1963)%27)>.
Letnik 11, številka 3.

⁴⁷ *Pedenjped* in Levstik, F.: *Pedečlovek in Laketbrada.*

⁴⁸ *Najdihojca.*

⁴⁹ *Veveriček posebne sorte.*

⁵⁰ *Pedenjped* in Levstik, F.: *Pedečlovek in Laketbrada.*

⁵¹ *Kdo je napravil Vidku srajčico.*

⁵² *Veveriček posebne sorte.*

⁵³ *Otročje igre v pesencah.*

⁵⁴ *Kdo je napravil Vidku srajčico.*

⁵⁵ *Lol Kotlič.*

⁵⁶ *Martin Krpan.*

7. Ljubljanica ^{58, 59}	– <i>Mit o Argonavtih</i> – <i>Povodni mož</i> ⁶⁰ – Robbov vodnjak treh kranjskih rek	– <i>Mit o Argonavtih</i> – <i>Povodni mož</i> ⁶¹ – Robbov vodnjak treh kranjskih rek	– <i>Mit o Argonavtih</i> – <i>Povodni mož</i> ⁶² – Robbov vodnjak treh kranjskih rek	– Prešeren, F. ^{63, 64} – Strniša, G. ⁶⁵ – Vodnik, V. ⁶⁶
8. <i>Ljubljanski grad</i> ⁶⁷	– <i>Moj dežnik je lahko balon</i> ⁶⁸ – <i>Povodni mož</i> ⁶⁹ – <i>Romeo in Julija</i> ⁷⁰	– <i>Moj dežnik je lahko balon</i> ⁷¹ – <i>Kam pa kam, kosovirja?</i> ⁷² – <i>Kozlovska sodba v Višnji gori</i> ⁷³	– <i>Drejček in trije Marsovčki</i> ⁷⁴ – <i>Kosovirja na leteči žlici</i> ⁷⁵ – <i>Povodni mož</i> ⁷⁶	– <i>Majnice</i> ⁷⁷ – <i>Pegam in Lambergar</i> ⁷⁸ – <i>Martin Krpan</i> ⁷⁹
9. Medarska ulica	– Panjske končnice – Möderndorfer, V. ⁸⁰	– Panjske končnice – Kosovel, S. ⁸¹	– Panjske končnice – Makarovič, S. ⁸²	– Panjske končnice ⁸³ – Rozman Roza, A. ⁸⁴

⁵⁷ *Kostanj posebne sorte.*

⁵⁸ Silvo Torkar, 2014: *O imenu Ljubljana.*

⁵⁹ O. Župančič: *Uganka (Narobe svet/v kristal ujet; zrcaljenje v vodi).*

⁶⁰ Valvasor, J. V., Prešeren, F., Rozman Roza, A.

⁶¹ Isto.

⁶² Isto.

⁶³ *Povodni mož.*

⁶⁴ Saksida, I., Trkaj, R.: *Kla kla klasika (Lepa Vida).* Video posnetek Lepe Vide. <<https://www.youtube.com/watch?v=othlrnw8hQg>>.

⁶⁵ *Beseda Ljubljana, Na ljubljanskem gradu, Na vrhu nebotičnika, Prelepa si, lepa Ljubljana, Šuštarški most.*

⁶⁶ »Prej bo Ljubljanica tekla nazaj proti Vrhniki, kakor Avstrijci prišli spet v Ljubljano.«

⁶⁷ Imaginarni zemljevid je domišljjski ali izmišljen zemljevid (v nadaljevanju: imaginarni zemljevid).

⁶⁸ Imaginarni zemljevid

⁶⁹ Imaginarni zemljevid

⁷⁰ Imaginarni zemljevid

⁷¹ Imaginarni zemljevid

⁷² Imaginarni zemljevid

⁷³ Imaginarni zemljevid

⁷⁴ Imaginarni zemljevid

⁷⁵ Imaginarni zemljevid

⁷⁶ Imaginarni zemljevid

⁷⁷ Imaginarni zemljevid

⁷⁸ Imaginarni zemljevid

⁷⁹ Imaginarni zemljevid

⁸⁰ *Mojca Pokrajculja.*

⁸¹ *Medvedki sladkosnedki.*

⁸² *Medena pravljica, Katalanca s studenca, Živali pokopljejo lovca.*

⁸³ <<https://www.etno-muzej.si/sl/panjske-koncnice>>.

⁸⁴ *Lovska.*

10. Mestni trg ⁸⁵	– Grafenauer, N. ⁸⁶ – NG ^{87, 88} – Novak, B. A.	– Grafenauer, N. ⁸⁹ – Grimm, J. in W. – NG ⁹⁰	– Grafenauer, N. ⁹¹ – Makarovič, S. – Kobilica, ⁹² I., ⁹³ NG ⁹⁴	– Aškerc, A. – Tavčar, I. – Novak, B. A. ⁹⁵ – Komelj, M. – NG ⁹⁶
11. Novi trg	– Ljubljana ⁹⁷ – Hribar, I. – NUK, SAZU, ZRC	– NUK, SAZU, ZRC SAZU – Plečnik, J. – Argonavti v Emoni ⁹⁸	– NUK, SAZU, ZRC SAZU – Plečnik, J. ⁹⁹ – Vidmar, J.	– Čop, M. – NUK, ¹⁰⁰ SAZU, ZRC SAZU – Kveder, Z. in Turnograjska ¹⁰¹
12. Prešernov trg	– Milčinski, F. – Prešeren, F. – Primic, Julija ¹⁰²	– Prešeren, F. – Primic, Julija – Plečnik, J. ¹⁰³	– Dekleva, M. – Prešeren, F.	– Prešeren, F. ¹⁰⁴ – Jelovšek, E. ¹⁰⁵ – Zajec, Ivan ¹⁰⁶
13. Ribji trg ¹⁰⁷	– Kovič, K. ¹⁰⁸ – Ljudska pravljica ¹⁰⁹ – Godec Schmidt, J. ¹¹⁰	– Brenk, K. ¹¹¹ – Župančič, O. – Godec Schmidt, J. ¹¹²	– Trubar, P. ¹¹³ – Schmidt, M. ¹¹⁴ – Godec Schmidt, J. ¹¹⁵	– Trubar, P. ¹¹⁶ – Rozman Roza, A. ¹¹⁷ – Ahačič, K.

⁸⁵ Grafenauer, N., Volčanšek, K., Stara Ljubljana.

⁸⁶ Stara Ljubljana.

⁸⁷ NG je kratica za Narodno galerijo.

⁸⁸ Gal v Galeriji, Strahec v galeriji, Pesmi iz galerije (<<https://www.ng-slo.si/si/razstave-in-projekti/razstava/pesmi-iz-galerije?id=4550>>.).

⁸⁹ Stara Ljubljana.

⁹⁰ Gal v Galeriji, Strahec v galeriji, Pesmi iz galerije (<<https://www.ng-slo.si/si/razstave-in-projekti/razstava/pesmi-iz-galerije?id=4550>>.).

⁹¹ Stara Ljubljana.

⁹² Slovenija se klanja Ljubljani (slika v Mestni hiši).

⁹³ <<https://www.ng-slo.si/si/razstave-in-projekti/razstava/ivana-kobilca-1861-1926?id=4477>>.

⁹⁴ Gal v Galeriji, Strahec v galeriji, Pesmi iz galerije (<<https://www.ng-slo.si/si/razstave-in-projekti/razstava/pesmi-iz-galerije?id=4550>>.).

⁹⁵ Narcis in Eho (Narcisov vodnjak v Mestni hiši).

⁹⁶ NG je kratica za Narodno galerijo.

⁹⁷ Šašel Kos, Marjeta, 2015: *Izginjajoči nagrobniki in druge zgodbe iz Emone*.

⁹⁸ Isto.

⁹⁹ *Makalonca*, NUK.

¹⁰⁰ Nacionalna in univerzitetna knjižnica, Zbirka rokopisov, redkih in starih tiskov (<<https://www.nuk.uni-lj.si/nuk/organizacija/zbirka-rokopisov>>.).

¹⁰¹ Portreta Z. Kveder in J. Turnograjske v Zbiri rokopisov, redkih in starih tiskov (<<https://www.nuk.uni-lj.si/nuk/organizacija/zbirka-rokopisov>>.).

¹⁰² *Primičeva Julija z bratom Janezom* (<<https://www.ng-slo.si/si/stalna-zbirka/1820-1870/primiceva-julija-z-bratom-janezom-matevz-langus?workId=1681>>.).

¹⁰³ *Tromostovje*.

¹⁰⁴ *Krst pri Savici, Sonetni venec ...*

¹⁰⁵ *Spomini na dr. F. Prešerna*.

¹⁰⁶ *Pesnik in Muza*, relief *Slovo* (motiv iz *Krsta pri Savici*) in *Ribič* (Prešernova pesem).

¹⁰⁷ *Pesmi iz galerije*.

¹⁰⁸ Kovič, K., Reichman, J.: *Maček Muri*.

¹⁰⁹ *O zlati ribici*.

¹¹⁰ *Škrat Zguba in kameleon, Škrat Zguba po Sloveniji*.

¹¹¹ *Babica pripoveduje*.

¹¹² *Škrat Zguba in kameleon, Škrat Zguba po Sloveniji*.

¹¹³ *Abecedarium; Katekizem in Abecednik* (1550).

¹¹⁴ *Slovenske pravljice (in ena nemška) v stripu* [izbral, priredil in narisal] Matjaž Schmidt.

¹¹⁵ *Škrat Zguba in kameleon, Škrat Zguba po Sloveniji*.

¹¹⁶ Leta 1562 je v hiši Posch/Bosch stanoval Primož Trubar.

¹¹⁷ *Od človeške ribice*.

14. Stari trg 11a, 21 ¹¹⁸ itd.	– Novy, Lili – Prešeren, F. – Levstik, F.	– Kovačič, L. ¹¹⁹ – Novy, L. – Prešeren, F.	– Kovačič, L. ¹²⁰ – Novy, L. – Prešeren, F. – Grafenauer, N.	– Kovačič, L. ¹²¹ – Novy, L. – Prešeren, F. – Rozman Roza, A. ¹²² – Valvasor, J. V.
15. Šuštarški most	– Grafenauer, N. – Kovič, K. – Peroci, E.	– Grafenauer, N. – Kovič, K. – Peroci, E.	– Grafenauer, N. – Kovič, K. – Peroci, E.	– Grafenauer, N. – Kovič, K. – Makarovič, S.
16. Tromostovje	– Stritar, J. ¹²³ – Plečnik, J. – Peroci, E.	– Peroci, E. – Plečnik, J. – Stritar, J.	– Ljubljanski grad – Plečnik, J. – Stritar, J.	– Dekleva, M. ¹²⁴ – Stritar, J. – Trubar, P. ¹²⁵
17. Trubarjeva cesta	– Ljudska pravljica ¹²⁶ – Peroci, E. ¹²⁷ – Brenk, K. ¹²⁸	– Pavček, T. – Peroci, E. – Trubar, P.	– Pavček, Tone T. – Peroci, E. – Trubar, P.	– Pavček, Tone T. – Trubar, P. ¹²⁹
18. Turjaška ulica	– NUK – Plečnik, J. – Čop, M.	– Peklar, A. ¹³⁰ – Levstik, F. ¹³¹ – Kosovel, S. ¹³²	– Čop, M. – Gregorčič, S. – SAZU, ZRC SAZU	– Čop, M. – Gregorčič, S. – SAZU, ZRC SAZU
19. Vodnikov trg	– Štefan, A. – Vodnik, V. – Župančič, O. ¹³³	– Brest, V. ¹³⁴ – Svetina, P. ¹³⁵ – Rozman Roza, A.	– Rozman Roza, A. – Vodnik, V. – Zajc, D.	– Jurca, B. – Turnograjska, J. – Vodnik, V.
20. Wolfova 5	– Primic, Julija – Zvezda ¹³⁶ – Jelovšek, E. ¹³⁷	– Primic, Julija – Jelovšek, E. – Prešeren, F.	– Primic, Julija – Jelovšek, E. – Prešeren, F. – Rozman Roza, A.	– Rozman Roza, A. ¹³⁸ – Jelovšek, E. ¹³⁹ – Rozman Roza, A. ¹⁴⁰ – NG

¹¹⁸ Valvasor, J. V., V¹¹⁹ *Zgodbe iz mesta Rič Rač.*¹²⁰ *Možiček med dimniki.*¹²¹ Isto.¹²² *Urška, Vodna romanca.*¹²³ Lešniki (npr. *Cvilimožek, Žabja svatba ...*).¹²⁴ *Naprej v preteklost.*¹²⁵ THL je kratica za Trubarjevo hišo literature.¹²⁶ *Ajdovo zrno.*¹²⁷ *Moj dežnik je lahko balon, Dežnikarica.*¹²⁸ *Babica pripoveduje.*¹²⁹ *Katekizem, 1550; Abecednik, 1550.*¹³⁰ Peklar, Andreja, 2005: *Fant z rdečo kapico.*¹³¹ Rokopis Martina Krpana in slikanice Martina Krpana.¹³² Literarni arhiv Sreča Kosovela, relief ob Križankah.¹³³ Uganke, npr. »Deklica redeča/pod zemljo se skrila/zunaj šopek pustila.« (redkvica).¹³⁴ *Prodajamo za gumbe.*¹³⁵ *Čudežni prstan.*¹³⁶ *Zvezdica Zaspanka.*¹³⁷ *Spomini na dr. F. Prešerna.*¹³⁸ *Primicova Julija s kokoško in z bratom Janezom* (<<https://www.ng-slo.si/si/razstave-in-projekti/razstava/pesmi-iz-galerije?id=4162>>).¹³⁹ *Spomini na dr. F. Prešerna.*¹⁴⁰ *Luiza Pesjakova* (<<https://www.ng-slo.si/si/razstave-in-projekti/razstava/pesmi-iz-galerije?id=4162>>).

21. Zmajski most	– Kovič, K. ¹⁴¹	– Kovič, K.	– Levstik, F.	– Narodna
	– Prap, L.	– Prap, Lila	(Krekov trg)	galerija
	– Ljudska legenda	– Strniša, G.	– Ljudska legenda	– Valvasor, J. V.
			– Antični miti	– Rozman Roza, A. ¹⁴²

¹⁴¹ *Zmaj Direndaj.*

¹⁴² *Sveti Jurij v boju z zmajem* (<<https://www.ng-slo.si/si/razstave-in-projekti/razstava/pesmi-iz-galerije?id=4162>>.).